

## ESER TAHLİL VE TENKİTLERİ

«Prof. Dr. Kenan Tunçomağ, Toplu İş Uyuşmazlıklarının Çözümünde Uzlaştırma ve Tahkim, İstanbul 1973».

Fakültemizde, özel hukuk alanında, tahkimin önemine ve ideal hukuk çevresindeki yerine ilk defa bundan otuz yıl önce merhum Hocamız Ord. Prof. Mustafa Reşit Belgesay işaret etmişti. O zaman bu konuyu «Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi» eserinin ikinci basısında ele alan Hocamız buna, daha sonra, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun rasyonel tefsirini ve gerekli tādillerini gösteren projesinin sekizinci bābında tekrar, fakat başka yönlerden, değinmişti; ancak bununla da yetinmeyerek tahkimin daha etraflı etüd edilmesini ve bu suretle ihtiva ettiği pek çeşitli meselelerin bilhassa mukayeseli hukuk bakımından açıklığa kavuşturulmasını istemişti. Böyle bir çalışmanın özel hukuk ve usul hukuku alanlarında olduğu kadar devletler hususi hukukunda da çok yararlı olacağı merhum Hocamız Ord. Prof. Muammer Raşit Sevig tarafından da pek isabetli görülmüştü. Bu nedenlerle, konunun incelenmesi, bir kaç yabancı dile vukufu dolayısıyla, o zaman Devletler Hususi Hukuku Kürsüsünün genç ve çalışkan asistanı olan ve hâlen Fakültemizde Medenî Hukuk Kürsülerinden birini yöneten Prof. Dr. Râbi Koral'a doçentlik tezi olarak verilmişti (\*). Arkadaşımızın bu yoldaki çalışmaları, konunun kapsadığı çeşitli meselelerin önemini bir kere daha ortaya koymuş ve aynı konudaki sonraki çalışmalara esash bir kaynak teşkil etmiştir. Nitekim, aradan oldukça uzun bir zaman geçtikten sonra, aynı konu 1968 yılında değerli meslekdaşım Saim Üstündağ tarafından kanun yolları ile birlikte usul hukuku açısından tekrar ele alınmıştır. Ortaya konan monografinin kısa sürede tükenmesi tatbikatın bu çeşit eserlere olan ihtiyacını göstermiştir. Bunun üzerine, eser arkadaşımız tarafından Profesörlüğe yükseldikten sonra 1971 de genişletilerek ikinci defa

---

(\*) Bizlere, Fakültemizin bugünkü Profesörlerine, feyz kaynağı olan merhum Hocalarımızı burada bu vesile ile anmayı bir vazife sayıyoruz.

yayınlanmış ve bunu takiben de değerli kürsü arkadaşım Doçent Dr. Yavuz Alangoya tarafından aynı konu «Niteliği ve Denetlenmesi» yönünden titiz bir çalışma ile derinleştirilmiştir.

Yukarıda değindiğimiz çalışmalarla Türk hukuk doktrininde oldukça işlenen tahkim konusu bu defa da kıymetli meslekdaşım Prof. Dr. Kenan Tunçomağ tarafından pratik hukuk alanında uygulamanın ihtiyaçlarını cevaplandıracak bir niteliğe kavuşturulmak istenmiştir. Bu sonuçta, tabiatile, kendisinin de eserinin önsözünde belirttiği gibi, temsilci olarak katıldığı Yüksek Hakem Kurulundaki çalışmaların etkisi olduğu şüphesizdir.

İşçi ve iş-veren sendikaları arasındaki toplu iş sözleşmelerinin çözümü hususunda uyulması gerekli olan koşulları bilmek ve bilinçli çalışmalar sayesinde toplu iş uyuşmazlıklarını gidermek, sadece ilgililer bakımından değil, aradaki iktisadi bağılıklar nedeniyle etkileyebileceği başka toplumlar, hattâ toplumun tümü yönünden yararlı olacaktır. Böyle olunca, toplu iş sözleşmelerinin tarafları arasında akla uygun gelen barışçı yolda bir denge kurabilmenin koşullarını öğreten eserin pratik iş hukuku alanındaki değeri aşikârdır.

Müellifin de açıkladığına göre, toplu iş uyuşmazlıklarının barışçı yoldan çözümü, yalnız ulusal hukukta değil, her ülke açısından büyük bir önem arz etmektedir. Bu yüzden her ülke, kendi özelliklerini göz önünde tutarak bir uzlaştırma ve tahkim sistemi kurma yoluna gitmiştir. Ancak, mahallî sistemlerin başarılı olabilmesi, o ülkenin hukukî ve sosyal yapısının iyi bilinmesine bağlıdır. İşte bu sebebledir ki, takdim ettiğimiz eserde, uzlaştırma ve tahkim sistemimiz, uygulamanın ortaya koyduğu esasların değerlendirilmesi suretile incelenmiş ve bu inceleme yapılırken Uluslararası Çalışma Bürosunun 1933 yılında yayınlanmış bir araştırmasına da dayanılmıştır.

Kitap, bir girişi takiben iki bölüme ve muhtelif fasıl ve paragraflara ayrılmış ve konunun çeşitli bahisleri bu ayrıntılarda incelendikten sonra sonuç kısmında toplu iş uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin Türk hukuk sisteminin genel değerlendirilmesi yapılmıştır.

Toplu iş uyuşmazlıklarının önlenmesinde olduğu kadar, çözümünde de geçerli olan bilgileri bir araya getiren, değerlendiren ve bunların uygulama alanındaki yerlerini gösteren bu eserin konu ile ilgisi olanlara faydalı olacağına inanıyoruz.



«Prof. Dr. Nuri Çelik, İş Hukukumuzda Uzlaştırma ve Arabuluculuk, İstanbul 1973».

Kıymetli meslekdaşımız Prof. Dr. Nuri Çelik de İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi tarafından yayınlanan eserinde İş Hukukumuzda uzlaştırma ve arabuluculuk konusunu ele almıştır. Müellif, üç bölüme ayırdığı kitabının giriş kısmında bu konuyu seçmesindeki amacın, 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununun iş uyuşmazlıklarının barışçı yollarla çözülmesine ilişkin hükümlerinin yetersizliğinin kısmen yorum kısmen kanun değişiklikleriyle nasıl giderilebileceğini araştırmak ve uzlaştırma, arabuluculuk müesseselerinin yeniden düzenlenmesinin gerekli olup olmadığı sorununu çözmek olduğunu açıklamaktadır. Özel hakem ve mecburi hakem kurumları kitabın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Giriş kısmında, daha sonra, Toplu iş uyuşmazlıkları hakkında genel bilgiler verilmiş ve bu arada, kısaca da olsa, yabancı hukuk sistemlerine değinilmiştir. Bundan sonra, Türk hukukunun sistemi genel olarak ele alınmış ve 275 sayılı Kanun hükümlerinin bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Eserin ikinci bölümünde, iki kesim halinde, uzlaştırma ve arabuluculuk kurumları ayrı ayrı ve Türk pozitif hukuku açısından incelenmiştir. Uzlaştırma konusu da ikiye ayrılmış ve önce 275 sayılı Kanunun 14 - 16 ncı maddelerinde düzenlenmiş bulunan grev ve lokavt'a başvurulmadan yapılan olağan uzlaştırma yolunda uzlaştırmanın tarafları, bu yola başvurma, uzlaştırma kurulları ele alınmış, bu arada taraf aracılarının tarafsız olması hakkındaki kanunî durumun uygulamadaki gelişmeye ters düştüğü, bunu gidermek için kanunun bir ân önce değiştirilerek tatbikata uydurulmasına çalışılması gerektiğine işaret edilmiştir. Daha sonra, uzlaştırma kurulunun yetkileri, bu yetkinin sınırları ve kurulun çalışması incelenerek uzlaştırmanın nasıl sona ereceği üzerinde durulmuş ve nihayet, uzlaştırma kararlarının hukukî niteliği özel ve mecburi hakem ve mahkeme kararları ile karşılaştırılarak uzlaştırma kararının mevcut hukuk kurallarına göre verilmiş bir hüküm niteliğinde olmayıp grev ve lokavt'u önleyici ve bunların hakkaniyete uygun olmasına çalışan kararlar olduğu sonucuna varılmıştır.

Olağan uzlaştırma yolundan sonra, 275 sayılı Kanunun 21-inci maddesinde yer alan grev ve lokavt'un geciktirilmesinde kullanılan olağanüstü uzlaştırma ele alınmış ve bilhassa grev ve lokavt'ların kamu yararı amacı ile geciktirilmesinde İngiliz ve Alman sis-



temleri incelenerek Kanunumuzda benimsenmiş olan ve bu konuda daha mutedil bir çözüm getiren Amerikan sisteminin yararlı olduğu görüşü savunulmuştur. Ancak, bu sistemin de sakıncalı yanları belirtilmiş ve geciktirme sebebi olarak kullanılan soyut kavramların uygulamada bir kanun değişikliğine gidilmeksizin, dar yorumlanması gerektiğine işaret edilmiştir. Ayrıca, geciktirme sebepleri hakkında uygulamanın gereksiz ve geniş yoruma yer veren tutumu eleştirilmiştir.

İkinci kesimde, 275 sayılı Kanuna göre arabuluculuk üzerinde durulmakta ve Hükûmetin arabuluculuk faaliyetinin, doktrindeki ağır eleştirilere rağmen, uygulamada iyi sonuçlar verdiği belirtilmekte ve uygulamanın gelişmesinin grev ve lokavt kararı alındıktan sonra bu yola gidilmesi şeklinde olması uygun görülmektedir. Daha sonra, Kanunumuzun 15 inci maddesinin uzlaşmayı zorunlu kılmadığı, kurulun arabuluculukla da yetinebileceği sonucuna varılmaktadır.

Eserin üçüncü bölümünde, uzlaştırma genel olarak değerlendirilmekte, bu müesseseye karşı yapılan eleştirilerin tam olarak giderilmesinin mümkün olmadığı belirtilerek bu eleştiriler sonucunda mecburî tahkimin geliştirilmesinin endişe verici olacağı belirtilmektedir. Müellife göre, uzlaştırma sisteminde bir değişiklik yapılmaksızın uygulamadaki aksaklıkların giderilmesine çalışılması daha yararlı olacaktır.

Dokuzuncu paragrafta, kanundaki hükümlerin yetersizliğine değinilerek, uzlaştırma - arabuluculuk ayırımının açıklığa kavuşturulması gerektiğine yer verilmekte ve sorun yaratan bazı hususlarda öneriler getirilmektedir. Bu arada, barışçı yolları olumsuz yönde etkileyen sendika ve toplu sözleşmelerin ortaya koyduğu meseleler üzerinde durulmakta, sendikalararası rekabetin, güçlü sendikalar teşkili ile giderilmiş ve böylece bunların zarar verici etkisinden kaçınılmış olacağı ifade edilmektedir.

Diğer sorunlar olarak, grev fonuna dayanmayan grevler, özellikle işçi tarafından gerçek ve psikolojik tatmin ihtiyacı, fiyat istikrarsızlığı gibi hususlar ele alındıktan sonra varılan önemli neticeler kitabın sonuç kısmında özetlenmiştir.

Eser, hacminin büyük olmamasına rağmen konunun bir çok meselesine açıklık getiren başarılı bir çalışma niteliğini taşımaktadır.